Tekijänoikeus ja aineettomat oikeudet sekä oikeuksiensiirto- ja vaitolosopimukset

Jukka-Pekka Santanen
Jyväskylän yliopisto
Tietotekniikan laitos
9.11.2005

Sisältö

- Aineettomat oikeudet,
- aineettomien oikeuksien historiaa,
- tekijänoikeus ja sen lähioikeudet,
- tekijänoikeuden syntyminen ja siirtyminen,
- tietokoneohjelmat, lisenssit ja kopiointi,
- oikeuksiensiirtosopimus,
- vaitiolosopimus,
- avoimen lähdekoodin ohjelmistot,
- rangaistukset ja korvaukset,
- materiaalia verkossa sekä
- esimerkkejä tekijänoikeuksien tulkinnasta.

Aineettomat eli immateriaali-oikeudet (engl. *intellectual property rights*)

Yksinoikeuden kohteena "henkinen omaisuus", ts. "aineeton esine" verrattuna teoskappaleen omistusoikeuteen.

Yksinoikeuteen perustuvat teollisoikeudet (engl. *industrial property rights*)

- Patenttioikeus,
- hyödyllisuusmallioikeus,
- mallioikeus,
- kasvinjalostajanoikeus,
- tavaramerkkioikeus,
- toiminimioikeus sekä
- integroitujen piirien suoja.

Teollisoikeuksiin luetaan lisäksi suoja sopimatonta menettelyä vastaan.

Tekijänoikeus lähioikeuksineen

- Tekijänoikeus (engl. *copyright*, 70v),
- kirjallisen tai taiteellisen teoksen esitys (50v),
- äänilevy tai muu äänitallenne (50v),
- filmi tai muu liikkuvan kuvan tallenne (50v),
- radio- tai televisiolähetys (50v),
- luettelo, taulukko tms. tietojen yhdistelmä, tai tietokanta (15v),
- valokuva (50v) sekä
- ulkomailta saatu sanomalehtitiedotus (12 tuntia).

Lähioikeuksissa ei teoskynnyksen vaatimusta ja suoja suppeampi.

Immateriaalioikeudet oikeuksien osalta jaetaan

- henkisen työn tuloksiin (tekijänoikeus ja sen lähioikeudet, keksintö ja malli) sekä
- tunnusmerkkeihin (tunnusmerkki ja toiminimi).

Aineettomien oikeuksien eroja

Tekijänoikeus suojaa

- ilmaisutavan ja ”muodon”,
- tekijän persoonallisen luomistyön,
- teoksen kirjallista tai muuta asua,
- ei asiasisältöä, tietoa, ideaa, mielipidettä, menetelmää tai algoritmia.

Muodolla tarkoitetaan persoonallista ilmaisutapaa, ei yleensä ulkoasua tai taittoa, eikä tiedostomuotoa.

Patentti suojaa

- teollisesti käyttökelpoisen keksinnön,
- uusi ja eroaa olennaisesti aikaisemmista,
- menetelmä, laite, tuote tai niiden käyttö,
- idean konkreettinen ratkaisu,
- ei ideoita, algoritmeja ja asiasisältöjä,
- ei ohjelmistoja Suomessa.

Eroja syntymisessä ja säilymisessä

- Tekijänoikeus henkilölle,
- lähioikeudet oikeushenkilölle ja
- teollisoikeudet oikeushenkilölle.
- Tekijänoikeus ja sen lähioikeudet syntyvät automaattisesti, kun
- yksinoikeuteen perustuvat teollisoikeudet hakemuksen, rekisteröinnin tai vakiintumisen kautta.
- Tekijänoikeus säilyy ilman erillisiä toimenpiteitä, kun
- patentin säilyminen vaatii hakemusmaksujen lisäksi vuosittaisia maksuja.

Oikeushenkilö voi olla henkilön lisäksi mm. yritys, virasto tai yhteisö.

Tekijänoikeuksien historiaa

Eurooppalainen näkökulma

- Kauppasuhteiden synnyttämiä lakeja.
- Aineettomien ja kauppaoikeuksien kehitys alkoi 1400-luvulla Pohjois-Italian kaupunkivaltioissa.
- Venetsian patenttilaki 1471.
- Perustuivat aluksi hallitsijan antamaan erioikeuteen (privilegioon).
- Ensimmäinen laki 1709 Englannissa.
- Kirjapainotaidon kehittyminen edisti.
- Teosten ja keksintöjen kasvu sekä teollistuminen vauhditti.
- Ranskan vallankumouksen jälkeiset tekijänoikeus- ja patenttilait 1791-1793.
- Wienin maailmannäyttelyssä 1873 patenttikongressi.
- Yleismaailmallinen tekijänoikeussopimus (©-merkintä).
- WIPO 1967 (YK:n alainen).
- WIPO Copyright Treaty 1996.

Valtioiden laeissa näkyvissä kansantaloudellinen vs. tekijäkeskeinen näkökulma.

Pariisin yleissopimus (konventio) 1883

- Kansallisen kohtelun periaate: muiden valtioiden kansalaisille sama kohtelu.
- Vähimmäissuojan periaate: vähintään sopimustekstin osoittama suoja toisen jäsenvaltion kansalaisille.
- Itsenäisyysperiaate: kukin valtio tutkii itsenäisesti suojan tarpeen.
- Jatkuvan uudistuksen periaate: Sopimustekstiä tarkistetaan ajoittain.
- Suomi liittyi Pariisin sopimukseen 1921.

Bernin yleissopimus 1886

- Ei rekisteröintiä, eikä merkintöjä.
- Pohja kansainväliselle tekijänoikeussopimukselle.
- WIPO hallinnoi sopimusta.
- Tarkistettu parinkymmenen vuoden välein.
- Yhdysvallat ja Kiina mukaan 1980- ja 1990-luvuilla.

Suomi mukana kaikissa oleellisissa kansainvälisissä tekijänoikeussopimuksissa.

Tekijänoikeuslaki

Tekijänoikeuden 1. luku

1§. **Sillä**, joka on **luonut** kirjallisen tai taiteellisen **teoksen**, on tekijänoikeus teokseen, olkoonpa se kaunokirjallinen tahi selittävä kirjallinen tai suullinen esitys, sävellys- tai näyttämöteos, elokuvateos, valokuvateos tai muu kuvataiteen teos, rakennustaiteen, taidekäsityön tai taideteollisuuden tuote, taikka ilmetkööpä se muulla tavalla.
Kirjallisena teoksena pidetään myös karttaa sekä muuta selittävää piirustusta tai graafista taikka plastillisesti muotoiltua teosta sekä **tietokoneohjelmaa**.

Määritellään oikeuden

- saaja, syntyminen ja kohde sekä
- teostyypit (erilainen tulkinta laissa).

2§. Tekijänoikeus tuottaa, jäljempänä säädetyin rajoituksin, **yksinomaisen oikeuden** määrätä teoksesta **valmistamalla siitä kappaleita** ja **saattamalla se yleisön saataviin**, muuttamattomana tai muutettuna, käännöksenä tai muunnelmana, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen. **Kappaleen valmistamisena pidetään myös teoksen siirtämistä laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa.**
Teos saatetaan yleisön saataviin, kun se esitetään julkisesti tai kun sen kappale tarjotaan myytäväksi, vuokrattavaksi tai lainattavaksi, taikka sitä muutoin **levitetään yleisön keskuuteen tai näytetään julkisesti**. Julkisena esittämisenä pidetään myös ansiotoiminnassa suurehkolle suljetulle piirille tapahtuvaa esittämistä.

Määritellään oikeuden

- taloudelliset hyödyntämismahdollisuudet,
- teoskappaleen valmistamistavat sekä
- julkistamistavat (ei vaadita julkaisemista).

3§. Kun teoksesta valmistetaan kappale tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin, on **tekijä ilmoitettava** sillä tavoin kuin **hyvä tapa vaatii**.
Teosta älköön muutettako tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa tahi omalaatuisuutta **loukkaavalla tavalla**, älköönkä sitä myöskään **saatettako yleisön saataviin** tekijää sanotuin tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä.
Oikeudesta, joka tekijällä on tämän pykälän mukaan, hän voi sitovasti luopua vain mikäli kysymyksessä on laadultaan ja laajuudeltaan rajoitettu teoksen käyttäminen.

Määritellään oikeuden

- hyödyntämismahdollisuudet muille,
- ehdot hyödyntämiselle sekä
- tekijän moraaliset oikeudet.

Hyvä tapa eroaa alakohtaisesti.

Tekijänoikeuden antama suoja

Taloudelliset oikeudet

- Valmistaa kappaleita.
- Saattaa yleisön saataviin (levitys yleisölle, julkinen esitys ja julkinen näyttäminen).
- Oikeudet voidaan siirtää.

Moraaliset oikeudet

- Tekijä ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti (isyysoikeus).
- Ei saa muuttaa tai asettaa saataviin loukkaavalla tavalla (respektioikeus).
- Lisäksi luoksepääsy- ja katumisoikeus sekä klassikkosuoja.
- Oikeuksia ei voida siirtää (paitsi perintö).

Suoja-aika

- Tekijänoikeudessa 70 vuotta viimeisen tekijän kuolemasta.
- Lähioikeuksissa teoksen syntymisestä.

Tekijä ja teoskynnys

Tekijänoikeuksien kattavuus

- Yksinoikeus määrätä teoksesta.
- Oikeudet koskevat kaikkia henkilöitä.
- Tulkinta perustuu lakeihin, ennakkopäätöksiin, sopimuksiin ja käytänteisiin.
- On kansainvälistä (lähioikeudet pohjoismainen käytäntö).
- Oikeudet teokselle kokonaisuutena ja mahdollisesti osina.
- Common law -maat: *Teos on peräisin tekijältään, eikä ole kopioitu.*
- Tulkinta kunkin valtion oikeusasteissa.

Tekijänoikeuksien syntyminen

- Oikeudet syntyvät automaattisesti (vrt. patenttihakemus).
- Vaatii persoonallisen luomistyön (teoskynnys).
- Ei vaatimuksia iän, rekisteröinnin tai pidättämisen osalta.
- Joissakin maissa rekisteröinti suositeltavaa (mm. Yhdysvallat).
- Oikeudet syntyvät henkilölle (common law -maissa myös oikeushenkilöille).
- Oikeuksien saajana voi olla myös ryhmä henkilöitä.
- Hyödyntämiseen saatava kaikkien tekijöiden lupa.

Tekijä

- Teoksen luoja sekä oikeuksien omistaja tai haltija.
- Oikeuksien omistaja voi olla oikeushenkilö.
- Tekijänä pidetään teoksessa nimettyä.
- Nimeä ei kuitenkaan tarvitse mainita.
- Nimen maininta tai ©-merkintä ei tuo oikeutta, ellei persoonallista luomistyötä.
- Käännetyn teoksen oikeus alkuperäisellä tekijällä ja kääntäjällä.
- Puhtaaksikirjoittaja ei ole tekijä.
- Teoksen toiseen muotoon siirtäminen ei yleensä tuo tekijyyttä.

Teoskynnys

- Ylittyminen vaatii tekijän persoonallista luomistyötä ja/tai ratkaisuja.
- Omaperäisyys ja itsenäisyys.
- Teoksen erillisyys (yksi vai useampi teos).
- Teoksen yksilöllisyys (kokoomateos).
- Jos teoskynnys ei ylity, niin lähioikeudet käytettävissä.
- Termiä ei mainita laissa.
- Tulkintaongelmia ratkaistaan mm. oikeus-asteissa ja tekijänoikeusneuvostossa.

Kyseessä ei ole teos, jos kuka tahansa olisi samoista lähtökohdista toteuttanut samanlaisen.

Esimerkkejä teoskynnyksestä

- Kurssin harjoitustyö ja sen työseloste?
- Ei pallopelin säännöt tai ruokaohje.
- Nimipäiväluettelo ja kielen oppikirjan sanasto teoksia.
- Valokuva väh. lähioikeuksien kautta.
- Kaavakuva ei välttämättä saa suojaa.
- Ei todennäköisesti mittausaineisto.
- Ei tosiasioiden kokoelma taulukkona ilman "luovaa" valikointia

Taulukko ja tietokanta saavat suojaa

- lähioikeuden kautta, jos vaatinut "huomattavan" työmäärän.
- Luettelosuojan ideana on suojata kokoamistyötä.
- Tekijänoikeus vaatii tekijän luovaa panosta mm. tietojen omintakeiseen valikointiin ja jäsentämiseen liittyen.

Laissa eri teostyyppejä

- Tulkintaeroja kirjallisten, sävellys- ja taideteosten välillä.
- Tietokoneohjelmat katsotaan pääosin kirjallisiksi teoksiksi (ei välttämättä multimedia ja WWW-sivut).
- Sama teos voi sisältää eri teoksia, jotka saavat oikeuksia yhdessä ja erikseen eri teostyyppien mukaisesti.

Teostyyppi vaikuttaa teoskynnykseen

- Taiteellisen kuvan teoskynnys alhainen,
- havainnollistavan tai selittävän korkea.
- Piirakkakaavio ja painike tuskin ylittää.
- Anatomiaa esittävä kuva ei välttämättä.

Persoonallinen luomistyö ”helpompaa” taiteellisissa kuin kirjallisissa tai ”teknisissä” teoksissa, koska tekijällä on enemmän ”liikkumavaraa”.

Tekijänoikeuksien siirtyminen

- Oikeuksia voidaan siirtää oikeushenkilöille sopimuksilla.
- Työsuhteen tekijänoikeudet siirtyvät joillakin aloilla ilman sopimusta työnantajalle tai teettäjälle.
- Siirtyminen mm. lain, työehtosopimuksen tai työsopimuksen perusteella.
- Ajattelumalli (sopimusten puuttuessa): työnantaja saa työntekijänsä luomaan teokseen normaalin toimintansa edellyttämän käyttöoikeuden.
- Lain mukaan ohjelmien ja tietokantojen tekijänoikeus siirtyy työnantajalle, jos ohjelma tai tietokanta on tehty täytettäessä työsuhteesta johtuvia tehtäviä.
- Siirtosopimukset ja lisenssijärjestelmät.
- Useat päällekkäiset sopimussuhteet (työ, toimeksianto) hankaloittavat tulkintaa.
- Hiljaiset (eli konkludenttiset, implisiittiset) sopimukset: ei sopimusta, mutta olosuhteiden perusteella syntynyt sopimussuhde.

Tekijänoikeudet yliopistoissa

- Eivät siirry aina ilman sopimusta.
- Koskee erityisesti tutkimus- ja opetushenkilökuntaa (laissa maininta).
- Ei koske mm. tutkimusapulaisia, toimistohenkilökuntaa ja ATK-tukea (tulkinta?).
- Opiskelu ei ole työsuhde. **Opiskelijalla aina tekijänoikeus opinnäytteisiinsä**.
- Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta kuitenkin **velvoittaa** yliopiston toimittamaan opinnäytteen sitä pyytävälle (sovelletaan lähinnä vain tutkielmiin).
- Em. laki ei anna yliopistolle **oikeutta** valmistaa kappaleita ja asettaa saataviin.
- Tarvitaan oikeuksiensiirtosopimus, kuten kirjaston tutkielmapankin tapauksessa.

Muiden oikeudet teokseen

Teosten hyödyntäminen

- Perustuu tekijänoikeuden rajoituksiin.
- Koskee julkistettuja teoksia.
- Saa valmistaa **yksityiseen käyttöön**, paitsi rakennuksista ja **tietokoneohjelmista**.
- **Sitaattien** eli lainausten ottaminen.
- Oikeus levittää teoksen kappaleita (ei kopioita) rajoitetusti.
- Vapaa esittämisoikeus yleishyödyllisissä tilaisuuksissa (mm. kirkolliset).
- Omistajan valta muuttaa rakennusta ja käyttöesinettä.
- Kopioita voi valmistaa mm. opetustoiminnassa, arkistoissa, kirjastoissa ja museoissa rajoitettuun tarkoitukseen.
- Vapaa hyväksikäyttöoikeus mahdollistaa käytön hankkimatta erillistä suostumusta tekijältä (rajoitusten puitteissa).
- Joitakin teoksia on suljettu lain ulkopuolella, kuten Suomen laki sekä viranomaisten päätökset ja lausunnot.

Yksityinen käyttö

- Saa ottaa tai valmistuttaa pari kopiota.
- Omaan tai jonkun muun henkilökohtaiseen käyttöön.
- Ei tarvitse omistaa teosta.
- Onko laittomasti valmistetun kappaleen kopiointi sallittua?
- Opiskelu yksityistä käyttöä, opetus ei.
- Perhe- ja kaveripiiri yksityistä käyttöä.
- Järjestötoiminta ei.
- Työ ja ansiotoiminta ei.
- Tietokoneohjelmaa ja rakennusta ei saa kopioida.

Rakennusten osalta tosin teoskynnys on asettunut hyvin korkealle.

Siteeraaminen

- Sallittua hyvän tavan mukaisesti tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa.
- Lähde eli teos ja tekijä mainittava.
- Siteeraamisen pituudelle ei ole asetettu ylärajaa.
- Asiallinen yhteys teokseen (ei vääristelevä).
- Ei kopiointia tai suoria otteita, eli ei ”oman tekstin korvaamista kopiolla”.
- **Vetoaa** tekijän näkemykseen sen arvostelemiseksi, tukemiseksi, perustelemiseksi, havainnollistamiseksi tai vertailemiseksi.
- Myös muut kuin tekstisitaatit mahdollisia. Vähän ennakkotapauksia Suomessa.
- Näyttökaappaukset mm. mahdollisia.
- Laissa myös ns. kuvasitaatti.

Tietokoneohjelmien tekijänoikeus

Tekijänoikeuden merkitseminen

- Copyright © 2004, 2005 Jukka-Pekka Santanen.
- Merkintä ei tuo oikeutta, jos ei teos.
- Merkintää ei tarvita, mutta se kannattaa.
- Tekijä voi hyötyä, kun hänet on ilmaistu.
- Riitatapauksissa rikkomus voidaan tulkita joissakin maissa tahalliseksi.
- Jotkin kehitysmaat eivät kuulu Bernin sopimukseen.
- Merkintä lähdekooditiedostojen alussa ja päävalikossa (ohjelmasta).

Suojan tavoitteita ja periaatteita

- Tietokoneohjelmien tekijänoikeussuoja oikeuskäytäntönä uusi.
- Suojan ei saisi ulottua ideoihin, menetelmiin ja algoritmeihin.
- Tekijän tulee saada kehityspanoksensa pois.
- Ei tulisi estää alan kehittymistä.

Suojan ”väärinkäytöksiä”

- Tekijänoikeuksia ja patentteja käytetään kilpailukeinoina ja markkinoiden valtaamiseen.
- Oikeusasteet eivät tunne sovellusalaa.
- Esimerkiksi Yhdysvalloissa alempien oikeusasteiden päätökset epämääräisiä.
- Yhdysvalloissa ja EU:ssa heikkoja patenttiratkaisuja.

Sopimusmahdollisuuksia

- Pakkolisenssijärjestelmät mahdollistavat oikeuksien hyödyntämisen korvauksen suorittamalla ilman tekijän lupaa.
- Sopimuslisenssijärjestelmä tekijää edustavien järjestöjen kautta (Teosto, Kuvasto, Gramex ja Kopiosto).
- Alan käytänteet ja hiljaiset sopimukset.
- Kustannussopimus kustantajan kanssa.
- Oikeuksiensiirtosopimus.
- Suullinen sopimus riittää, mutta hankala todistaa.
- Kirjallinen sopimus suositeltava.
- Eri aloilla valmiita vakiosopimuspohjia.

Ohjelmistolisenssi

Eritasoisia oikeuksia

- Käyttöoikeus antaa oikeuden käyttää teoskappaletta (vrt. ohjelmistolisesessi).
- Omistusoikeus antaa oikeuden myydä teoskappaleen (vrt. kirja tai CD-levy).
- Tekijänoikeus antaa oikeuden hyödyntää teosta (vrt. pro gradu -tutkielma).

Lisenssin kautta tekijänoikeuden haltija antaa käyttäjälle teoksen yksinoikeuteen sisältyviä oikeuksia.

Ohjelmistojen lisenssisopimukset

- Eivät yleensä anna omistus-, jakelu-, esittämis-, muuntelu- tai edelleenluovutusoikeutta.
- Vertaa mm. vapaan lähdekoodin lisenssit.
- Lisenssisopimuksissa suuria eroja.
- Poikkeavat oikeuksien ja velvollisuuksien osalta.
- Lisenssiehdot hankalasti ymmärrettäviä.
- Sopimustekstit suoria käännöksiä.
- Sopimusehdot voivat olla osittain lainvastaisia.
- Tulkinnassa ongelmia.

Lisenssisopimuksen ideana sitoa teosta käyttävä sopimukseen, jonka ehdot ovat tekijänoikeuksia huomattavasti tiukemmat.

Oppilaitoslisenssit

- Hankittu monesti kurssien tarpeisiin.
- Eivät monesti salli kaupallista käyttöä.
- Onko tuloksena kaupallinen tuote?
- Saako tekijä korvauksen työstä?
- Yksityiseen vai laajempaan käyttöön?
- Rajoitteet huomattava opinnäytteiden yhteydessä.

Ohjaajat eivät yleensä tunne lisenssisopimuksien sisältöä tai edes tekijänoikeuslakia. Tekijän kannattaa tutustua itse niihin.

Ohjelmien kopiointi kiellettyä, paitsi

- Lisenssi sallii tietyin ehdoin.
- Ohjelman käyttöä varten (kopio muistiin).
- Varmuuskopiointia varten (laki vahvempi kuin lisenssisopimusten ehdot).
- Kotona voi käyttää työtehtäviin samaa ohjelmaa kuin työpaikalla, jos se ei ole samaan aikaan käytössä työpaikalla.

Ilmaisissa ohjelmissakin käyttöehtoja

- Kokeilun ajallinen pituus tai käyttökerrat.
- Toimintoja karsittu tai käyttöä rajattu.
- Käyttö mm. kaupallisesti tai alueellisesti.
- Ajettavan ohjelman käyttö.
- Käyttö osana suurempaa ohjelmistoa.
- Muuntelu ja edelleenluovutus.
- Muokattujen lähdekoodien luovuttaminen.
- Lähdekoodin tai sen osien käyttö osana jotakin toista ohjelmistoa.
- Maksu tai ilmoitus.

Muita ohjelmien oikeuksia

- Lisenssin edelleenmyynti ei välttämättä sallittua.
- Oikeus tehdä käytön vaatimia muutoksia.
- Oikeus selvittää ohjelman ideoita ja periaatteita (engl. *reverse engineering*).
- Esimerkiksi yhteensopivuus ohjelmien välillä.
- Esimerkiksi tiedostoformaatin selvittäminen ohjelman perusteella.

Varokaa piraattiohjelmia!

Tutustukaa lisenssiehtoihin!

Laittomalla ohjelmalla luodun teoksen tekijänoikeudet syntyvät normaalisti tekijälle, kuten myös luvattoman laitteiden käytön yhteydessä.

Laiton käyttö voi kuitenkin johtaa seuraamuksiin muiden sopimusten tai lakien perusteella.

Avointen lähdekoodien lisenssit

Kannattaako aina pitää tiukasti kiinni tekijänoikeuksistaan, vai saisiko paremman hyödyn jakamalla ohjelmaa esimerkiksi vapaan lähdekoodin alla?

Lisenssimuotoja

- Public Domain: tekijä luopunut oikeuksistaan tai oikeudet vanhentuneet.
- Freeware: sovellus vapaasti käytettävissä, mutta tekijä ei ole luopunut oikeuksistaan.
- Shareware: sovellus käytettävissä lisenssiehtojen mukaisesti ja tekijä ei ole luopunut oikeuksistaan.
- Beerware ja Cardware.
- GPL, LGPL, AFL, Apache,...
- Ehdollinen lupa ohjelmiston käyttäjälle.
- Jos ehdot eivät miellytä, ei käyttölupaa.

Lisenssin nimi ei monestikaan kerro ehtojen sisältöä, joten **sopimusehdot saattavat poiketa yo. tulkinnoista.**

Oikeuksien rikkominen

Oikeuksia on rikottu

- Esittää rikkoneelle vaatimukset toimenpiteiden ja hyvitysten osalta.
- Kääntyä rikkoneen palveluntarjoajan ja organisaation puoleen.
- Vahingonkorvauskanne ns. siviilijuttuna.
- Rikosilmoitus.

Rikkomuksessa huomioitavia asioita

- Sopimusoikeudessa epäselviä kohtia tulkitaan sopimuksen laatineen vahingoksi.
- Tietoinen tai tahallinen teko.
- Tuottamuksellisessa teossa ollut perusteltu aihe epäillä teoskappaleen laillisuutta.
- Ankaran vastuun periaate koskee myös vilpittömässä mielessä toiminutta.

Tekijänoikeusrikkomus tai -rikos

- Tekijänoikeusrikkomuksesta sakko.
- Tekijänoikeusrikoksesta sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.
- Tekijälle "kohtuullinen hyvitys", joka yleensä määräytyy lisenssin hinnasta.
- Tekijälle maksettava korvaus esimerkiksi ansion menetyksen perusteella.
- Teoskappaleen ja sen valmistukseen käytetyn apuvälineen hävittäminen.
- Rikoksessa käytetyt välineet ja rikoksella saavutettu hyöty valtiolle menetettäväksi.

Oikeuksiensiirtosopimus

Tarvittavien oikeuksien määrittely

- Periaatteena riittävät oikeudet tarpeisiin nähden.
- Käyttö-, omistus- ja/tai tekijänoikeus.
- Valmistaa kappaleita (millä eri tavoilla?).
- Käyttää, näyttää ja esittää teosta.
- Levittää teoksen kappaleita.
- Em. oikeudet voidaan kattaa termillä "kaikki oikeudet".
- Kaikki oikeudet eivät sisällä muuntelu- ja edelleenluovutusoikeuksia.
- Yksinoikeus vai rinnakkainen oikeus.

Muita mahdollisia sovittavia asioita

- Oikeuksien rajaus esimerkiksi käyttökohteen mukaan, kuten opetus-, tutkimus- ja esittelytarkoituksiin.
- Takuu, ylläpito, päivytys ja kehittäminen.
- Korvaukset mm. viivästymiseen ja vahinkoihin liittyen.

Lisäksi huomioitava

- Kenellä työ- ja virkasuhteessa luodun aineiston oikeudet?
- Kenellä opiskelusuhteessa luodun aineiston oikeudet?
- Yhteisteoksen tai yhteenliitetyn teoksen (tekijöiden panokset erotettavissa) käyttö edellyttää lupaa kaikilta.
- Oikeuksien luovuttajalla oltava luovutettavat oikeudet tekijänä tai sopimusten kautta (maininta sopimuksessa).

Esimerkkinä Tutkielmapankki

Jyväskylän yliopiston kirjaston sivuilta löytyy verkkojulkaisusopimus tutkielmien julkistamiseen verkossa.

Tekijä

- Antaa luvan teoksen saattamiseen tietoverkkojen välityksellä yleisön saataville.
- Antaa luvan muuntaa ja kopioida teosta pitkäaikaissäilytyksen mahdollistamiseksi.
- Vastaa teoksen sisällöstä ja oikeuksistaan siihen.

Kirjasto

- Rekisteröi teoksen luetteloon.
- Takaa teoskappaleen saatavuuden verkosta.

Oppilaitoksella on velvollisuus antaa pyynnöstä nähtäväksi tai kopio opinnäytteistä (laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta). Oppilaitoksella ei ole kuitenkaan oikeutta sijoittaa opinnäytettä saataville ilman tekijän lupaa.

Vaitiolosopimukset

Toimintaohjeita

- Sovitaan vaitiolosta, salassapidosta tai luottamuksellisuudesta.
- Lue tarkasti ja ajatuksella läpi.
- Pyydä tarvittaessa kuvaamaan epäselvien kohtien merkitystä ja tarkoitusta.
- Epäselviä kohtia tulkitaan laatijan vahingoksi.
- Sopimus saattaa olla osin tai kokonaan pätemätön.

Mistä yleensä sovitaan?

- Toimitettujen ohjelmien, materiaalien, tietojen ja laitteiden salassapidosta.
- Tiettyyn projektiin tai tehtävään liittyen.
- Voimassaoloaika yleensä 2-5 vuotta.

Mistä ei tulisi sopia?

- Oikeuksien siirrosta (erillinen oikeuksiensiirtosopimus tai työsopimus)
- Kilpailukiellosta tai työhön siirtymiskiellosta (vain johtaville henkilöille).

Muita huomioitavia asioita

- Henkilökohtainen sopimus (ei yleensä ryhmä tai organisaatio).
- Rajoituksia liittyen mm. julkiseen tietoon ja muuta kautta tietoon tulemisesta.
- Sallivatko aiemmat sopimukset ja työ?
- Onko mahdollisia eturistiriitoja tiedossa?

Sopimuksista yleisesti

Sopimusten ongelmat

- Epäselvä tai -tarkka sisältö tai muoto.
- Olennaiset asiat unohtuneet.
- Täytäntöönpano vaikeaa.
- Ulkopuoliset eivät ymmärrä (lakimiehet?).
- Yleinen periaate: sopimuksen epäselviä kohtia tulkitaan laatijan vahingoksi.

Sopimuksen sisältö

- Osapuolet,
- tarkoitus,
- määrittelyt,
- sopimuksen kohde,
- siirrettävät oikeudet,
- hinnat ja maksut,
- toimitusehdot ja sopimussakot,
- vastuut ja vahingonkorvaukset,
- erimielisyyksien ratkaisutavat ja -paikka,
- osapuolten allekirjoitukset päiväyksineen.

Voi olla järkevä kirjata kullekin sivulle nimikirjaimensa.

Lisätietoa verkosta

- Esimerkkejä tekijänoikeuksiin liittyvien tapausten tulkinnasta `http://www.mit.jyu.fi/palvelut/sovellusprojektit/luennot/tekijanoikeusesimerkkeja.html`.
- Korpela Jukka, "Tekijänoikeus: vastauksia usein esitettyihin kysymyksiin", `www.cs.tut.fi/~jkorpela/tekoik/tekoik.html`.
- Tekijänoikeuslaki, `www.cs.tut.fi/~jkorpela/tekoik/tekl.html`.
- Pitkänen Olli, "Harjoitustöiden tekijänoikeudesta" `www.cs.hut.fi/ opp/tekihtml.htm`.
- Open Source Initiative, vapaan lähdekoodin lisenssejä, `www.opensource.org/licenses/`.

Tekijänoikeuksia ja aineettomia oikeuksia käsittelevää materiaalia löytyy URL-osoitteen `www.mit.jyu.fi/santanen/ohjeita.html#oikeudet` kautta.